خبر

میزبانی جشنواره چشم سوم از فیلم‌های ایرانی

بیست‌ویکمین دوره جشنواره فیلم‌های آسیایی چشم سوم بمبئی، میزبان سه فیلم سینمایی «کاپیتان»، «روایت ناتمام سیما» و «هوک» است. کاپیتان به کارگردانی محمد حمزه‌ای و تهیه‌کنندگی صابر امامی، پاسداشت مقام پرستار و ادای دینی به کودکان سرطانی است. روایت ناتمام سیما، محصول سال ۱۴۰۱ به کارگردانی علیرضا صمدی و تهیه‌کنندگی مجید رضابالا که روایت این فیلم ماجرای روان‌شناسی است که شهرت بسیاری دارد اما افشای یک خبر در فضای مجازی، زندگی او را دستخوش تغییر می‌کند. هوک نیز به کارگردانی حسین ریگی و تهیه‌کنندگی علی آشتیانی‌پور، یکی از فیلم‌های بومی است که توجه فیلمساز به عناصر بصری جغرافیای سیستان‌وبلوچستان از نقاط قوت فیلم به حساب می‌آید.

بیست و یکمین دوره جشنواره فیلم‌های آسیایی چشم سوم بمبئی از ۲۱ تا ۲۷ دی برابر با ۱۰ الی ۱۶ ژانویه در هند برگزار می‌شود. سال گذشته و در دوره بیستم این رویداد سینمایی نیز، فیلم‌های «پسران دریا» و «دسته دختران» از بنیاد فارابی به نمایش درآمدند که فیلم دسته دختران، موفق شد تندیس ویژه جشنواره را به دست آورد.

امیرحسین حیدری
گروه فرهنگ و هنر

وقتی صحبت از سینما و فیلم‌های ماندگارش می‌شود، نقش اقتباس را نمی‌توان کتمان کرد، تفاوتی هم نمی‌کند که آثار ماندگار سینمای ایران یا جهان را بررسی کنیم؛ چون اغلب این آثار از روی منابع مکتوبی ساخته شده‌اند که خود اسم و رسمی در دنیای ادبیات داشته‌اند و کارگردانان توانسته‌اند جایگاه این آثار را در میان جامعه خود و جهان ارتقا بخشند و گاهی حتی از منبع خود پیشی بگیرند و به‌رغم اقتباس، داستان را در مالکیت خود درآورند. به علت همین اهمیت بالای اقتباس شاهد هستیم که در رویدادهای سینمایی همیشه جایزه‌ای برای این نوع از فیلم‌ها درنظر گرفته می‌شود که جزو جوایز مهم جشنواره‌ها به حساب می‌آید.

بلاتکلیفی سیمرغ اقتباس در جشنواره فیلم فجر

در این گزارش علل غیبت یکی از سیمرغ‌های مهم جشنواره فجر در دوره‌های مختلف را بررسی کرده‌ایم

حرکت برخلاف جریان

سینمای ایران اما به نظر می‌رسد عادت کرده که خلاف جریان معمول سینمای جهان عمل کند. در واقع حرکت سازمان سینمایی و متولیان برگزاری جشنواره فجر در دوره‌های متمادی کاملا برخلاف آنچه باید باشد عمل کرده؛ چرا که جشنواره فجر به‌عنوان مهم‌ترین رویداد سینمایی کشور وظیفه‌اش این است که با طراحی جوایز گوناگون مانند سیمرغ بهترین فیلم اقتباسی به فیلمسازان و سینماگران جهت بدهد و انگیزه‌ای برای کارگردانان فراهم کند. با این حال شاهدیم که این حضور، عدم حضور یا تعداد فیلم‌های اقتباسی است که تعیین‌کننده وجود یک جایزه سینمایی می‌شود. همچنان که مجتبی امینی، دبیر چهل‌ویکمین جشنواره بین‌المللی فیلم فجر در نشست خبری با رسانه‌های داخلی و خارجی درخصوص درنظر گرفتن سیمرغ برای فیلم اقتباسی، گفت: در چندین دوره بوده و در چند دوره نبوده است. سیمرغ اقتباس برمی‌گردد به آثار راه یافته به جشنواره و بخش‌های رقابتی هست. به آثاری که بر پایه اقتباس شکل گرفته باشد، می‌توان توجه جدی‌تر کرد. جلوتر برویم و اهالی رسانه ببینند و این ۲۴ اثر برگرفته از اقتباس باشد. با اختیار دبیر جشنواره که در آیین‌نامه وجود دارد، بتوانیم چنین جایزه‌ای را اختصاص دهیم. در حالی که وجود ثابت یک جایزه سینمایی می‌تواند به رشد تولید آثار مرتبط به آن کمک کند؛ مخصوصا در سینمای ایران که بنا به اظهارات بهروز افخمی، کارگردان سینما در گفت‌وگو با خبرگزاری دانشجو، گاهی اوقات کارگردانان اقتباس خود را مخفی و آن را اعلام نمی‌کنند.

جشنواره فجر وظیفه‌اش این است که با طراحی جوایز گوناگون مانند سیمرغ بهترین فیلم اقتباسی به فیلمسازان و سینماگران جهت بدهد و انگیزه‌ای برای کارگردانان فراهم کند

حضور مستمر اقتباس در سینما

جشنواره فیلم فجر با وجود این که فیلم‌های اقتباسی مانند «مرگ یزدگرد» و «شب سمور» از اولین سال برگزاری جشنواره فجر وجود داشتند اما خبری از این جایزه مهم سینمایی نبود. نخستین حضور سیمرغ بهترین اقتباس به‌رغم وجود فیلم‌های اقتباس شده در طول این سال‌ها در جشنواره بیست‌وهفتم است. در این دوره، فیلم «تردید» اثر واروژ کریم‌مسیحی که با نگاهی به «هملت» ویلیام شکسپیر نوشته شده بود، بدون داشتن رقیب جدی به سیمرغ بلورین فیلمنامه اقتباسی در کنار سیمرغ‌های بهترین فیلم و بهترین کارگردانی دست یافت. ناگفته نماند که بیست‌وپنجمین دوره جشنواره فیلم فجر که سال ۸۵ برگزار شد فارغ از کیفت آثار، از نظر آثار اقتباسی سال پربار به حساب می‌آمد؛ جشنواره‌ای که در آن با وجود پنج فیلم اقتباسی «روز برمی‌آید» اقتباسی از نمایشنامه مرگ و دوشیزه آریل دورفمان به کارگردانی بیژن میرباقری، «پاداش سکوت» اثری از مازیار میری اقتباسی از داستان من قاتل پسرتان هستم نوشته احمد دهقان، «گوشواره» از وحید موساییان و «تک‌درخت‌ها» از سعید ابراهیمی‌فر اقتباسی از مجموعه داستان لبخند انار نوشته هوشنگ مرادی‌کرمانی و «اتوبوس شب» به کارگردانی کیومرث پوراحمد که اقتباسی از داستان کوتاهی از حبیب احمدزاده است. نکته جالب اما این بود که از میان پنج فیلمی که در جشنواره فیلم فجر به‌طور مستقیم به اقتباس ادبی پرداختند، هیچ‌کدام سیمرغ بهترین اقتباس ادبی را به خانه نبردند، چون اقتباس ادبی هیچ نامزدی در جشنواره امسال نداشت!

چهل‌سالگی

در بیست‌وهفتمین جشنواره فجر در سال ۱۳۸۸، برای فیلم «چهل‌سالگی» که براساس رمانی به همین نام از ناهید طباطبایی ساخته شده بود؛ سیمرغ بلورین بهترین فیلمنامه اقتباسی را درحالی برای علیرضا رئیسیان به همراه آورد که این فیلم هم رقیبی جدی نداشت و تنها رقیبش «نفوذی» به کارگردانی احمد کاوری و مهدی فیوضی بود که فیلمنامه آن براساس کتاب «حکایت زمستان» نوشته سعید عاکف نوشته شده بود. در دوره بیست‌ونهم، این جایزه اهدا نشد. در این دوره فیلم «اینجا بدون من» ساخته بهرام توکلی، با اقتباس از نمایشنامه «باغ‌وحش شیشه‌ای» اثر تنسی ویلیامز ساخته شده بود. در سی‌امین دوره جشنواره که سال ۱۳۹۰ برگزار شد، سیمرغ بلورین بهترین فیلمنامه اقتباسی به فیلم «پله‌آخر» به کارگردانی، تهیه‌کنندگی، بازیگری و نویسندگی علی مصفا که برداشتی آزاد از رمان‌های «مردگان» اثر جیمز جویس و «مرگ ایوان ایلیچ» اثر لئوتولستوی بود، اهدا شد. رقیب این فیلم «مادر پاییزی» به کارگردانی سیروس رنجبرپاجلو بود که اقتباسی است از رمان «ماجرای عجیب سگی در شب» اثر مارک هادون، نویسنده انگلیسی.

برف‌های کلیمانجارو

در سی‌ویکمین دوره جشنواره در سال ۱۳۹۱ مشخص بود که چنین جایزه‌ای به آثار شرکت‌کننده در جشنواره اهدا نخواهد شد؛ چرا که تنها سه فیلم نه‌چندان مطرح جشنواره اقتباسی بود؛ فیلم «تاج‌محل» به کارگردانی دانش اقباشاوی اقتباسی از فیلم «برف‌های کلیمانجارو» بود که خود این فیلم، اقتباسی از داستان مشهور ارنست همینگوی است. در این دوره داستان «نزاع ایوان ایوانوویچ و ایوان نیکیفوروویچ» از نیکلای گوگول نویسنده مشهور روس، دستمایه اقتباسی دیگر در کارنامه سینمایی داریوش مهرجویی شد؛ فیلم ناموفق «چه خوبه که برگشتی». البته این را هم اضافه کنیم که در این دوره جشنواره بحث‌هایی درباره فیلم «جیب‌بر خیابان جنوبی» و شباهت فراوان آن به فیلم اسپانیایی «دزدان» است اما کارگردان این فیلم سیاوش اسعدی گفت که در عنوان‌بندی پایان فیلمش تأکید کرده این فیلم اقتباسی از کتاب «یک داستان فرانسوی» است و در همان بخش نوشته شده با احترام به فیلم «دزدان».

سیمرغ گریزپا

پس از سی‌ویکمین دوره سیمرغ بهترین فیلم اقتباسی دوباره به کمای طولانی رفت تا هشت سال بعد که در سال ۱۳۹۹ فیلم «بی‌همه‌چیز» به کارگردانی محسن قرایی که برداشتی آزاد از نمایشنامه مشهور «ملاقات بانوی سالخورده» نوشته فریدریش دورنمات بود، در این جشنواره به نمایش درآمد و توانست سیمرغ بلورین بهترین فیلمنامه اقتباسی را نصیب محسن قرایی و محمد داوودی کند. البته در همین دوره بهترین فیلم جشنواره به انتخاب داوران نصیب «یدو» به کارگردانی مهدی جعفری که محصول سال کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان بود، شد که براساس داستان «زخم شیر» از صمد طاهری ساخته شده بود. اکنون نیز سه سال است که این سیمرغ گریزپا در پس‌پرده رفته است و همچنان رخ‌نمایی نکرده است.

جشنواره فجر می‌تواند در امر سیاستگذاری برای فیلم‌هایی که ساخته می‌شود، با طراحی و حضور ثابت جوایز گوناگون نیز حضور فعالی داشته باشد

اصول تغییرناپذیر

حالا که شمارش معکوس برای شروع جشنواره فجر آغاز شده، بحث درباره بازگشت سیمرغ بهترین فیلم اقتباسی داغ شده است. مهدی عسگرپور، عضو شورای سیاستگذاری چهل‌وسومین جشنواره فیلم فجر در گفت‌وگو با خبرگزاری ایبنا درباره امکان بازگشت سیمرغ فیلمنامه اقتباسی به جشنواره فیلم فجر، توضیح داد: این مسأله بستگی به تصمیمات شورای سیاستگذاری و وضعیت کلی جشنواره دارد. البته افزایش تعداد آثار اقتباسی نکته قابل‌توجهی است اما این‌که یک جایزه مثل سیمرغ اقتباس دوباره در جشنواره تعریف شود، نیازمند بررسی بیشتر است.

وی افزود: رشد استقبال و پررنگ شدن اقتباس می‌تواند عامل مهمی برای شورای سیاستگذاری باشد. اما در جشنواره‌های ما معمولا بعضی جوایز یک سال اضافه و سال دیگر حذف می‌شوند. بازگشت سیمرغ اقتباس هم به این بستگی دارد که آیا شرایط جشنواره و سیاستگذاری‌ها آن را ایجاب می‌کند یا نه. ما این موضوع را حتما در شورا مطرح خواهیم کرد. این صحبت نشان می‌دهد که فارغ از این‌که چه نوع نگاهی بر جشنواره حاکم است اما اصول یکی است و تغییری نمی‌کند حتی اگر اشتباه باشد.

یک تصمیم شجاعانه

خلاصه این‌که اگر گفته می‌شود جشنواره فجر جشن خرمن سینمای ایران است که حاصل کار یک‌ساله خود را قضاوت می‌کند و ویترین سینمای ایران به حساب می‌آید، البته گفته صحیحی است. اما در کنار این موضوع جشنواره فجر می‌تواند در امر سیاستگذاری برای فیلم‌هایی که ساخته می‌شود با طراحی و حضور ثابت جوایز گوناگون نیز حضور فعالی داشته باشد؛ مانند جشنواره‌های بنام خارجی مثل ونیز و برلین که با طراحی جوایز شیر طلایی و تندی کارگردانان سراسر جهان را تشویق به ساخت فیلم‌هایی درباره موضوعات خاص می‌کنند.

یکی از نمونه‌های این‌گونه جوایز در سینمای ایران می‌تواند سیمرغ بهترین فیلم اقتباسی باشد که لازمه حضورش اتخاذ یک تصمیم شجاعانه از سوی متولیان امر است که آن را به‌عنوان یکی از جوایز اصلی و ثابت در جشنواره حفظ کنند؛ چون حضور ثابت آن در سال‌های اولیه ممکن است کم‌فروغ باشد اما وجود آن بدون شک می‌تواند در سطح کیفی سینما و حضور فعال‌تر آن در جشنواره‌های خارجی کمک زیادی کند. مخصوصا الان که سازمان سینمایی سوره و نهادهایی مانند کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان بیش از گذشته به اقتباس بها داده‌اند. سازمان سینمایی سوره در چند سال اخیر فیلم‌هایی چون هناس، ضد و باغ کیانوش را تولید کرده است. همچنین کانون پرورش فکری کودکان به‌عنوان مرجع تولید و انتشار کتاب برای رده‌های سنی مختلف، در طول سال‌ها فعالیت خود به منبعی معتبر برای آثار اقتباسی تبدیل شده است. همچنان که در دوره پیشین جشنواره فیلم باغ کیانوش به کارگردانی رضا کشاورز حداد که اقتباسی از کتابی به همین نام به قلم علی‌اصغر عزتی پاک بود معرفی شد که جزو فیلم‌های موفق برای نوجوانان به حساب می‌آید؛ امسال نیز کانون با فیلم زیبا صدایم کن به کارگردانی رسول صدرعاملی حضور دارد که این فیلم نیز اقتباسی از کتاب زیبا صدایم کن به نویسندگی فرهاد حسن‌زاده است.

برش

استادان بزرگ اقتباس

در میان فیلم‌های اقتباسی سینمای ایران همواره دو اسم به چشم می‌خورد؛ یکی از دنیای ادبیات و دیگری از دنیای سینما. اول هوشنگ مرادی‌کرمانی که آثارش به‌دلیل ویژگی‌هایی که دارد سوژه خوبی برای اقتباس است. هوشنگ مرادی‌کرمانی از دل ادبیات به سینما آمده، اگرچه خود در زمینه سینما درس خوانده است. او استاد نوشتن داستان‌هایی بوده که از دل فرهنگ، تاریخ و سنت‌های بومی ایرانیان برآمده است. در داستان‌هایش به‌خصوص در مجموعه داستان «قصه‌های مجید» می‌توان حس‌وحال کوچه‌باغ‌ها و محلات قدیمی کرمان را حس کرد و البته داستان‌های او ظرفیت زیادی برای فیلم شدن دارد؛ اتفاقی که درباره او و نوشته‌هایش زیاد افتاده است، از «مهمان مامان» بگیرید تا «خمره»، دوم مرحوم داریوش مهرجویی است که ید طولایی در اقتباس دارد. مهرجویی در آثارش همیشه به اقتباس نگاه ویژه‌ای داشته است، چه در آثار پیش از انقلابش مانند گاو، پستچی و دایره‌مینا و چه در آثار بعد از انقلابش که فهرستی بلندبالا از آثار نویسندگان ایرانی مانند صادق هدایت، هوشنگ مرادی‌کرمانی، فریدون دوستدار، گلی ترقی و مهناز انصاریان و نویسندگان خارجی مانند گوگول، هنریک ایبسن، دیوید جرم سالینجر و هاینریش بل را شامل می‌شود. مهرجویی نشان داده به ادبیات به‌عنوان دستمایه‌ای برای ساخت آثار سینمایی نگاهی ویژه دارد و آثارش از بهترین نمونه‌های اقتباس در سینمای بعد از انقلاب است.

قاب

روایت یک فوتبال در فجر

فیلم سینمایی «۱۹۶۸» ماجرای بازی فوتبال ایران و رژیم صهیونیستی در جام ملت‌های آسیا ۱۹۶۸ (۲۱ اردیبهشت ۱۳۴۷) است که در این بازی ایران ۲ بر یک رژیم صهیونیستی را شکست داد. در این فیلم امیر نوروزی، امیراحمد قزوینی و پادینا کیانی ایفای نقش می‌کنند. فیلم سینمایی ۱۹۶۸ به کارگردانی امیرمهدی پوروزیری و تهیه‌کنندگی ایرج محمدی است که با پایان فیلمبرداری، راهی جشنواره چهل‌وسوم فیلم فجر می‌شود. فیلمنامه این اثر توسط جواد کتابی و داوود گنجوی به نگارش درآمده است.

رویداد

پویانمایی در بوته نقد

انیمیشن‌های «پیانو» به کارگردانی مرجان‌کشانی و شهاب شمسی و «جیرفت» به کارگردانی مرجان‌کشانی، از تولیدات مرکز گسترش سینمای مستند، تجربی و پویانمایی ۱۷ دی از ساعت ۱۵:۳۰ در سالن حقیقت مرکز گسترش به نمایش درمی‌آید. این اکران با حضور هنرمندان برگزار خواهد شد و پس از نمایش آثار نیز امیر سحرخیز و بابک نکویی به بررسی این دو اثر می‌پردازند. پیانو و جیرفت، انیمیشن‌های موفقی است که تابه‌حال جوایز بسیاری به دست آورده و به جشنواره‌های متعدد داخلی و بین‌المللی راه پیدا کرده که از جمله آنها می‌توان به ششمین دوره از جشنواره کارگردانان زن ترکیه، چهارمین دوره از جشنواره جهان هند، شانزدهمین دوره از جشنواره زوما نیجریه، پانزدهمین دوره از اوسی فیلم آمریکا، نهمین دوره از جشنواره ساند اسکرین ایتالیا، نهمین دوره از جشنواره هیومن اسکرین تونس، دومین دوره از جشنواره بلاویز کلمبیا، دهمین دوره از ۲۱۱۱۴ سربیا و سی و هفتمین دوره خیرونیا اسپانیا اشاره کرد.

تولید

حضور «سالن چهار» در فجر

نسخه نهایی فیلم «سالن چهار» به کارگردانی حسین ترک‌جوش و تهیه‌کنندگی روحا... حجازی، برای حضور در جشنواره فیلم فجر، هفته پیش تحویل دبیرخانه شد. سالن چهار نخستین ساخته حسین ترک‌جوش است که با تهیه‌کنندگی و مشاور کارگردانی روحا... حجازی تولید شده است. در این فیلم میلاد کی‌مرام، محسن قصابیان، سارا رسول‌زاده، ساغر قناعت، علی مردانه و سیدعلی صالحی بازی کرده‌اند. همچنین مهراوه شریفی‌نیا و تینو صالحی نیز حضوری افتخاری در فیلم دارند و سایه بزرگ‌نیا، سینا جعفری، لادن ژافه‌وند، عباس خداوردیان، حاتم میرزایی، سعید نقی‌لو، محمدامین رسول، حمید قریشی، رضا فیض‌بخش، سامان قلخانی، غزل حیدرتامینی، سامان پورقربان ملورین پورقربان، امین دوست‌محمدی، زهیر جعفری و عادل صاحبی نیز دیگر بازیگران فیلم هستند. پدرام افشار، نویسنده سالن چهار است و علی مردانه به عنوان مجری طرح و انتخاب بازیگر در این پروژه حضور داشته است.